

המבחן הטורקי: ממה ישראל צריכה להיזהר בהסכם טראמפ?

written by | נועה לזימי | 10.10.2025

דובר רבות בשבח ההיפוך האסטרטגי שיצר הסכם טראמפ. אי אפשר להתעלם מן ההישג המדיני ☞ כינוס מדינות ערב ליצירת קונצנזוס שיכפה על חמאס להסכים. לראשונה מאז המלחמה, נפתחה בפני ישראל הדרך לצאת מן הבידוד, בעוד שבארגון הטרור מצאה עצמה ההנהגה עם הגב לקיר, כאשר אפילו תומכותיו הגדולות ביותר ☞ קטאר וטורקיה ☞ מיישרות קו עם ההסכם, הנוטל מחמאס את קלף המיקוח החזק ביותר שלו, ושנועד, לפחות על הנייר, לשים קץ לשלטונו ברצועה ולא לאפשר לו דריסת רגל בממשל החלופי שיוקם.

עם זאת, ההסכם למעשה מזמין מעורבות רחבה יותר מצד טורקיה וקטאר, ונראה כי בתמורה ללחץ שהופעל על חמאס לקבל את תנאיו, קיבלו השתיים הטבות לא מבוטלות. חלק מהמחירים שישראל שילמה כאן הם גלויים, אך אחרים נסתרים מן העין ☞ הן בשל טבעם של הסכמים מסוג זה, הנרקמים לעיתים גם סביב הבנות שאינן פורמליות, והן בשל חוסר היכולת לצפות את השלכותיו של ההסכם בטווח הרחוק ☞ עניין הכרוך באופן הדוק בשאלת היכולת ליישם את כלל סעיפיו, מעבר להשבת החטופים המבורכת בשלב הראשון.

במקרה הקטארי ניתן היה לראות חלק מהתמורות הללו כמעט באופן מיידי. מעבר להתנצלות המסויגת מצד נתניהו, קטאר צפויה ליהנות ממטריית ההגנה האמריקנית, המעוגנת בצו נשיאותי. התקיפה הישראלית בדוחא ☞ אף שלא הניבה את התוצאות המיוחלות מול בכירי חמאס ☞ הוכיחה הלכה למעשה כי האמירות הקטנה אינה חסינה עוד, וחשפה את נחיתותה במישור הצבאי-ביטחוני. ההסכם החזיר את קטאר למרכז הזירה כמתווכת מרכזית בשיחות, ובכך גם ניקה ממנה במידת מה את הכתם שדבק בה בעקבות תמיכתה בחמאס. קטאר שיקמה את מעמדה הבינלאומי כמתווכת-על, והצליחה למצב עצמה, באופן שגוי, כגורם ניטרלי נטול פניות השואף להביא לסיום המלחמה לטובת כל הצדדים, בתקווה להשגת השלום הנכסף במזרח התיכון.

ומה באשר לאנקרה? קודם לגיבוש תוכנית הנקודות, מעורבותה של טורקיה במשא ומתן לא נלקחה בחשבון או נחסמה בידי ישראל. כעת, ארדואן זוכה למקום של כבוד בשיחות בשארם א-שייח ומתפאר בעמידתו לצד הפלסטינים, המשתלבת בחזונו הרחב לאזור. נשיא טורקיה רואה עצמו כמנהיג העולם המוסלמי הסוני, ובשונה מקטאר, יש לו גם היכולת לקדם את שאיפותיו הנאו-עות'מניות למזרח התיכון, לרבות באמצעות עוצמה צבאית ☞ באופן המסכן אינטרסים ישראליים, כפי שמלמדת הדוגמה הסורית, שם חותרת טורקיה להעמיק את נוכחותה הצבאית ולהקים מנגנוני ביטחון מטעמה.

שילובה בהסכם מול חמאס הוא בראש ובראשונה הכרה במעמדה של טורקיה ככוח סוני רב-השפעה, שאין אפשרות לרקום הסכמים אזוריים רחבי היקף בלעדיו, בייחוד לא בסוגיה הפלסטינית, שארדואן מניף תדיר לצרכיו הפוליטיים מבית ומחוץ.

ואולם, נראה שארדואן לא יסתפק בהכרה זו בלבד. בהתאם לגישתו הפרו-חמאסית, שהתבטאה ביתר שאת מאז ה-7 באוקטובר בהחרפת הטון כלפי ישראל ובנקיטת צעדים כלכליים, משפטיים ואחרים, הוא לא צפוי לתת למניה שבה השקיע במשך שנים לצנוח במהירות כה רבה. ארדואן עלול לנצל את דריסת הרגל הנרחבת שקיבל כעת כדי לשמר מנגנוני חמאס ששרדו ברצועה.

בעוד שבמקרה הקטארי שימור חמאס משמש בעיקר כלי לשימור המעמד הבינלאומי ² בהיעדר עוצמה צבאית משמעותית ³ הרי שעבור הטורקים, עיצוב עתידה של עזה הוא חלק מחזון רחב יותר של מיצובה של טורקיה כמעצמה אזורית מובילה בהשראת האחים המוסלמים. תפיסה זו כרוכה מבחינתם בבלימת האחיזה הישראלית בטרטוריות סמוכות לגבול, ובמקביל בחיזוק ההשפעה הטורקית בהן.

בריאיון שנתן לאחרונה לרשת פוקס ניוז הבהיר ארדואן כי אינו רואה בחמאס ארגון טרור, אלא "תנועת התנגדות". לדבריו, "לחמאס אין נשק או יכולות משמעותיות, והם משתמשים במה שיש להם כדי להגן על עצמם". בנאום נוסף ציין את חשיבותה של טורקיה למשימת הפיקוח הבינלאומי שתוצב ברצועה בשלב השני ⁴ לאחר החזרת החטופים ⁵ שמטרתה, כך לפי ההסכם, היא לדאוג לפירוז הרצועה. בהתחשב בעמידתו הבלתי מתפשרת לצד חמאס ובמאמציו הבלתי נלאים להציגו כקורבן לתוקפנות הישראלית, ובהנחה שכוחות טורקיים אכן יוקצו לטובת המשימה ויוצבו בשטח, קשה לדמיין כיצד יוכלו להבטיח את פירוק חמאס מנשקו.

ברקע האמור, מקדמת טורקיה את רכישתם של מטוסי קרב אמריקניים ואת ייצור חלקיהם בתחומה. נזכיר כי טורקיה הודחה מתוכנית ה-F-35 בשנת 2019 לאחר שרכשה את מערכות ההגנה האוויריות מסוג S-400 מרוסיה. לאחרונה, לנוכח בקשת מוסקבה לרכוש מחדש את המערכות מטורקיה בשל מחסור במלאי הנדרש למלחמה באוקראינה, נראה שמגבלה זו עשויה שלא לשמש עוד חסם של ממש. קשה לקבוע בוודאות כי טראמפ הבטיח לאנקרה את הכללתה בתוכנית בתמורה ללחץ שהפעילה על חמאס לחתום על ההסכם, אך תרחיש כזה איננו מופרך.

לסיכום, יש לשמוח מאוד על החזרת החטופים ⁶ הגשמה של אחת המטרות המרכזיות של המלחמה, באופן מיידי ומוחלט, בתקווה שהמהלך יושלם ללא עיכובים. לצד זאת, במבט קדימה, יש להכיר נכוחה באתגר העומד בשלבים הבאים, ובמרכזו השאלה לגבי המוטיבציה הטורקית לפרק את שלטון חמאס כמנגנון שלטוני בעזה, או לכל הפחות לא לחבל בתהליך.

האם ארדואן יסתפק בהכרה ובמעמד הפוליטי שזכה לו מתוקף מעורבותו בהסכם, או שיחשוק לנקוט צעדים שיסכנו אינטרסים ישראליים בשם חזון אסלאמי אזורי? ימים יכריעו. לאחר השלמת הנסיגה לקו הצהוב, ובהמשך לפרימטר, ישראל תצטרך לעמוד על המשמר ולהיות נכונה

לסיכול כל איום מהרצועה ולפעול בעקביות למיגור חמאס. בשיח מול האמריקנים, עליה למקסם את חופש הפעולה הבטחוני לאחר שכוח הייצוב הבינלאומי יתפוס את השליטה, כדי להבטיח את המשך השמדת יכולותיו ותשתיותיו של הארגון, וכן על מנת למנוע כניסת תחמושת מבחוץ. בתוך כך, עליה לצמצם ככל הניתן את חלקה הפעיל של טורקיה, פטרונה עיקרית של ארגון הטרור, בהסדרים ליישום ההסכם ולצמצם את השפעתה ביום שאחרי.

המאמר התפרסם באתר וואלה, בתאריך 10.10.2025.